

2010-01-14

Peregrináció, 1938

Gábornak, szívesen

Egy több mint 200 oldalas dolgozatot tartok a kezemben, amelynek ezt a címet adta az egykori szerző: *Kierkegaard és a világháború utáni teológia*. A debreceni egyetem (M. Kir. Tisza István Tudományegyetem) Rendszeres Teológiai Szemináriumának kiadványaként jelent meg 1938-ban. A címlapra a szerző kézzel is ráírta a nevét: *Dr Koncz Sándor*.

Bár Debrecenben jelent meg – akkor teológiai tanulmányokat is lehetett folytatni, teológiából doktorálni is lehetett Debrecenben, az egyetemen -, ez a könyv a szerző svájci, skóciai és németországi tanulmányai közben, azok eredményeképp született. Az ötletet Eduard Thurneysen, a baseli egyetem tanára adta (Kierkegaard akkoriban meglehetősen ismeretlen volt nálunk, Közép-Európában, még filozófusok és teológusok körében is). Amikor a fiatalember visszaérkezett Debrecenbe, Vasady professzor tanácsolta is, hogy hagyja Kierkegaardot. Vagy ha nem, legalább szélesítse ki szakdolgozata tárgyát az egész világháború utáni protestáns teológiára. Így, panaszkodik a fiatalember, sajnos, sekélyesebb lett, amihez hozzáfogott. De legalább többek figyelmét fölkeltheti.

Kiknek a figyelmét? Elsősorban, persze, a teológusokét (pontosabban a saját tanáriét és kollégáiét). Akkoriban a szakdolgozatokat és disszertációkat publikálva kellett beadni, még ha a publikálás sok pénzbe került is („egy útrakelő szegény diák zsebet szinte teljesen kimeríti”). S talán a filozófusokét is – ha ugyan odafigyeltek rá. (A filozófus szakmából Brandenstein Béla és Noszlopi László Budapestről, Tavasz Sándor Kolozsvárról, valamint Szeberényi Lajos Békéscsabáról [!] ismerte akkor Kierkegaardot.) Amire Koncz Sándor vállalkozott, az szinte enciklopédikus körkép volt a kapcsolódó filozófiatörténetről, Fichtétől és Schleiermachertől a huszas években ismertté váló egzisztencializmusig. A filozófiatörténetnek az a vonulata persze, amely a teológiával és a teológusokkal szorosabban érintkezett, s amelyből az elméleti (rendszeres) teológia tanításai táplálkoztak, illetve amelyre reflektáltak.

Másodsorban azonban igényt tartott (vagy igényt tarthatott volna) az egyházi vezetők és munkások figyelmére is. Gondoljuk csak meg: egy fiatalember, friss szemmel, beutazza a harmincas évek közepén Európát, legalább is az északi felét. Nemcsak a könyvtárakat bújja, hanem teológusként persze a gyülekezeteket is. S különben sem tudja elkerülni, hogy ne járkaljon (nyitott szemmel) Basel, Berlin vagy Glasgow utcáin. Igaz, nem utikönyvet ír; nem riportot egy készülő háborúról. Nem politizál. Kierkegaard, az egzisztencializmus atyja köti le a figyelmét. De a világ beszûremkedik a teológiai gondolatok közé; különösen miután ez a fiatalember hazaérkezett.

Mindebből különös mű születik. A teológia filozófusi kritikáján keresztül az egyház „teológiai kritikája”. A teológusi köntösbe bújtatott szavakon át-átsejlik egy készülő dráma. („A múltnak az a tulajdonsága, hogy nem lehet megszabadulni tőle. Szakadatlanul velünk jön mint láthatatlan és titokzatos utitárs” – idézi a szerző a híres református püspököt, Ravasz Lászlót.) Ez a dráma még nincs nevesítve, még nincsen kimondva. S a szerző úgy gondolja, hogy ez a dráma tulajdonképp Kierkegaard szellemiségének kísértése.

De a kései olvasó tudja, hogy nem az. Sokkal inkább egy világé, amely múltfélben van. Azt még nem tudjuk, mikor múlik el – bár talán már sejtjük, hogy mitől. Azt meg végképp nem tudjuk, mi jöhet utána – csak tartunk a jövőtől.

Ne féljünk a jövőtől - sugallja ez a világlátott fiatalember. Sokkal inkább készülünk föl rá. S mert jó teológus, így fejezi be a könyvét: „Minden válság megoldása a váltság – a csoda.” Hét évtized távolából olvasva, alighanem igaza van.

Kozma Tamás